

Stichting InterArt
Postbus 81
6800 AB Arnhem
T 026 351 88 75
F 026 44 61 184
E info@stichtinginterart.nl

Competenties

De omgang met nieuwe burgers, identiteitsvorming, individuele en maatschappelijke rechten, de communicatie tussen burgers met verschillende culturele achtergronden en oriëntaties vereisen zekere competenties van burgers. Net als het materiële kapitaal is dit culturele kapitaal ongelijk verdeeld, en dus ook de competentie om soepel te kunnen wisselen van perspectief, te kunnen relativiseren, en culturele onzekerheden te kunnen verdragen. Daarom is het van belang dat competenties worden gefaciliteerd, aangeleerd en gecultiveerd. Een nieuwe culturele burger wordt niet geboren, maar gecreëerd.

In 2001 begon InterArt met het onderzoek naar het Cultureel Burgerschap. Dit werd in 2004 omgedoopt tot Nieuw Cultureel Burgerschap en tijdens alle praktijkprojecten met jongeren van InterArt onderzocht. Vanaf december 2005 werden de resultaten daaruit getoetst in workshops met 2500 studenten van diverse lerarenopleidingen in Nederland in verschillende disciplines, zoals beeldende kunst, theater, dans en muziek. Het vertrekpunt van dit onderzoek waren drie competenties die het bedrijfsleven al jaren vraagt van het onderwijs: autonomie, flexibiliteit en inzetbaarheid. Maar in het bedrijfsleven zijn deze eigenschappen enkel nodig om beter te presteren en meer winst te kunnen maken voor het bedrijf. InterArt ging juist op zoek naar de maatschappelijke betekenis van deze competenties, om mensen ook meer aan de samenleving te kunnen laten geven. Een opvallende uitkomst uit dit onderzoek bleek het antwoord op de vraag naar de betekenis van de competentie 'autonomie'. Van de honderd ondervraagde blanke Nederlanders gaf 98% als antwoord 'zelfstandigheid', terwijl 77% van de honderd migranten daar 'echtheid en eigenheid' onder verstonden. Blijkbaar bestond er een groot verschil in de beleving van autonomie tussen oorspronkelijke Nederlanders en migranten en had er nog erg weinig uitwisseling tussen hen plaatsgevonden. InterArt wilde echter competenties formuleren waar iedereen, ongeacht zijn achtergrond en vertrekpunt, zich in kon herkennen en die alle in dienst staan van de verwerkelijking van autonomie en de vereniging met maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Stichting InterArt
Postbus 81
6800 AB Arnhem
T 026 351 88 75
F 026 44 61 184
E info@stichtinginterart.nl

Naast het onderzoek met jongeren werden de competenties van Nieuw Cultureel Burgerschap tevens onderzocht in talloze gesprekken tussen volwassenen, voornamelijk experts uit de culturele en maatschappelijke sector. Enkele van deze gesprekken zijn in deze publicatie opgenomen. Uiteindelijk hebben we de begrippen als volgt gedefinieerd en aangevuld met nieuwe competenties, waarmee we ons tot nieuw cultureel burgers kunnen ontwikkelen.

1. Autonomie betekent zelfbeschikking, authenticiteit en echtheid, vanuit een maatschappelijke verantwoordelijkheid en permanente bewustwording.

Je eigen keuzes maken je tot wie je bent, daarom is zelfbeschikking van cruciaal belang. Maar autonomie is geen geïsoleerde attitude waarin je je alleen tot jezelf verhoudt; de optimale vorming van de eigen identiteit vindt altijd binnen een sociale context plaats, in relatie tot anderen. Dit leidt vanzelf tot authenticiteit, want je moet weten hoe een ander tegen jou aankijkt om te weten waarin jij je van hem onderscheidt. Individuele vrijheid is belangrijk maar waardeloos zonder collectieve betekenisgeving en onderlinge betrokkenheid.

2. Nieuwsgierigheid, openheid en bereidheid te veranderen, vanuit autonomie als vertrekpunt in plaats van een bedrijfsmatige opdracht. Een autonoom persoon is in staat om onder voortdurend veranderende omstandigheden zelf positie te kunnen bepalen en een standpunt innemen ten opzichte van de ander. Dat vraagt om een open blik, om constante bewustwording en een voortdurend heroverwegen en eventueel herzien. Dit betekent flexibiliteit binnen het maatschappelijke kader.

3. Interne discipline en doorzettingsvermogen heb je nodig om je op je eigen manier in te zetten voor de maatschappij, wat bijdraagt aan de ontwikkeling van je autonomie. De eigenschappen flexibel en inzetbaar te zijn hebben in het bedrijfsleven nogal eens het effect dat mensen in de 24-uurseconomie moderne slaven worden, omdat er misbruik van gemaakt kan worden en zij zich continu moeten aanpassen, maar voor Nieuw Cultureel Burgers gelden ze als een persoonlijke instelling ten opzichte van de omgeving.

Stichting InterArt
Postbus 81
6800 AB Arnhem
T 026 351 88 75
F 026 44 61 184
E info@stichtinginterart.nl

4. Het ontplooiën en stimuleren van passies creëert geïnspireerde, gemotiveerde en betrokken mensen. Werken of studeren zonder dat je hart er ligt maakt je verveeld of erger nog, gefrustreerd en rancuneus. Een samenleving van burgers die vanuit hun eigen nieuwsgierigheid en hartstocht tot maximale prestaties komen, is in ieders belang.

5. Communicatieve vaardigheden hebben betrekking op inlevings- en reflectievermogen. Daartoe behoort ook de omgang met conflicten. Deze kunnen escaleren omdat we vaak communiceren vanuit een referentiekader gericht op ‘wij en zij’, waarbij verschillen tussen bevolkingsgroepen het uitgangspunt zijn. Je vertrekt vanuit één groep en neemt van te voren al aan dat diens eigenschappen voor andere groepen niet gelden. Daarmee worden deze groepen bij voorbaat uitgesloten, al dan niet onbewust. Dit ‘wij-zij-denken’ wordt nog versterkt door de verschillen tussen emotionele en zakelijke communicatie in het westen en Afrika en het Midden-Oosten. Waar westerlingen over het algemeen direct zijn op het zakelijke vlak maar indirect in emotionele communicatie, is dit in veel gevallen in Afrika en het Midden-Oosten precies omgekeerd, wat tot veel misverstanden kan leiden. Tegenwoordig hebben we echter hybride identiteiten en de nieuwe grammatica van communicatie is daar ook een gevolg van. Dit ‘ik vanuit wij’-communiceren gaat uit van overeenkomsten in plaats van culturele verschillen. De hedendaagse mens behoort namelijk tot meerdere groepen: beroep, wel of geen kinderen, culturele en sociale afkomst, geslacht, leeftijd, netwerk, etc. Dit bewustzijn verlangt een dieper inzicht in de relatie met jezelf. Communiceren vanuit de erkenning van deze hybride identiteiten biedt een veel democratischer vertrekpunt.

6. Tijdsbesef lijkt door de komst van de interactieve mediatechnologieën vooral bij jongeren sterk af te nemen. Zij kunnen nachtenlang achter de computer opgaan in een chat-sessie of een spelletje, merken hun vermoeidheid niet en verliezen volledig het gevoel voor tijd en de realiteit. Hun individualiteit neemt zo af dat ze geen ruimte meer hebben voor of behoefte aan

Stichting InterArt
Postbus 81
6800 AB Arnhem
T 026 351 88 75
F 026 44 61 184
E info@stichtinginterart.nl

intermenselijke relaties. Dit voorbeeld op microniveau staat symbool voor een tijdsbesef in ruime context. Het is voor iedereen van belang zich bewust te zijn van de tijd zodat je ook op het juiste moment kunt ingrijpen en je tijd op een waardevolle manier kunt besteden.

7. Mondigheid. In verschillende opzichten is de samenleving gebaat bij mondige burgers. Als mensen zich eerlijk en tijdig durven uiten, zal dat escalaties in de toekomst voorkomen. In de discussie over de multiculturele samenleving is dit een cruciaal aspect. De politieke correctheid die de huidige tijd kenmerkt stopt problemen onder het tapijt en leidt tot leugens en frustratie. Want terwijl het voor de Nederlander altijd veel vanzelfsprekender is geweest om zijn eigen ruimte op te eisen hebben migranten dit tot nu toe nooit gedaan, waardoor zij automatisch in een slachtofferpositie terechtkwamen. Maar je positie in de nieuwe maatschappij moet worden bevochten, het gaat niet vanzelf. De migrant zal in zijn nieuwe omgeving zelf zijn ruimte moeten opeisen. En die ruimte valt ook te delen, hij hoeft niet omklemd te worden door één groep. Om tot een duurzaam en leefbaar resultaat te komen, om daadwerkelijk nader tot elkaar te komen, moet je jezelf bloot durven geven en de ander toelaten. De constructieve dialoog waar onze maatschappij om vraagt gaat over het openstellen van zichzelf. Over de bereidheid te veranderen. Het gaat er niet om anderen je overtuiging op te leggen. Jezelf durven zijn, zonder daarbij het belang van de ander te negeren, is belangrijk. Zowel migrant als niet-migrant zou zich eerlijk moeten durven uitspreken over zijn eigen en elkaars tekortkomingen én verdiensten.

8. Durven ontwor(s)telen van je vertrekpunt en je daar bewust van zijn. Om autonoom te worden en je eigen ruimte op te kunnen eisen zullen zowel migrant als blanke Nederlander zich tot op zekere hoogte ook moeten kunnen ontworstelen aan de greep van hun achtergrond als deze hen tegenhoudt en hem ter discussie durven stellen. Wanneer je daartoe in staat bent nodig je de ander namelijk uit om je ruimte te geven. Het is een tweezijdig proces en het ontworstelen is een competentie die geldt voor iedereen die oude, mono-culturele waarden moet loslaten en zijn plaats moet hervinden in een pluriforme samenleving. Maar het loslaten

Stichting InterArt
Postbus 81
6800 AB Arnhem
T 026 351 88 75
F 026 44 61 184
E info@stichtinginterart.nl

van oude waarden hoeft geen verlies te betekenen: het is juist een verrijking want je durft opnieuw geluk te zoeken.

9. Hieruit volgt vanzelf loyaliteit aan jezelf én aan je omgeving. Als je jezelf geeft en je achtergrond loslaat, mag je ook iets terug verwachten. Zowel migranten als blanke Nederlanders die investeren in hun veranderde omgeving verwachten een investering van die omgeving. We komen nergens als we niet bereid zijn een beetje moeite voor elkaar te doen en belangstelling naar elkaar tonen zonder wantrouwen en argwaan. De dingen die ons binden verdienen de nadruk, niet de dingen die ons uit elkaar drijven.

10. Genuanceerd denken. Helaas worden wantrouwen en argwaan regelmatig door de media in de hand gewerkt. Zij creëren een vijandbeeld van migranten. Om deze negatieve beeldvorming te kunnen doorzien, is het van groot belang genuanceerd te kunnen denken. Omdat veel mensen al generaties lang gewend zijn om op bepaalde manieren te denken is verduidelijking van de context essentieel. Zowel migranten als blanke Nederlanders zijn soms zozeer naar binnen gericht dat ze omstandigheden daarbuiten niet meer zien. Vandaar dat een herdefinitie en nuancering in het denken over democratie, migratie, territorium, solidariteit, autonomie, participatie en integratie noodzakelijk is. Genuanceerd denken is in het belang van andersdenkenden en is een indicatie van de beschaving van een maatschappij.

Kort

Tot besluit: de tien geboden van Nieuw Cultureel Burgerschap

In het voorwoord van dit manifest werd de vraag gesteld hoe het postmoderne individualisme in een geglobaliseerde wereld te verenigen valt met een collectieve verantwoordelijkheid.

Stichting InterArt
Postbus 81
6800 AB Arnhem
T 026 351 88 75
F 026 44 61 184
E info@stichtinginterart.nl

InterArt spreekt in dit verband over Nieuw Cultureel Burgerschap. De huidige, pluriforme maatschappij vraagt creatieve benaderingen van het begrip burgerschap. Hoe kun je als burger met een eigen culturele identiteit functioneren in deze hybride, internationaal georiënteerde samenleving? InterArt formuleerde na lang onderzoek onder jongeren en volwassenen uiteindelijk tien kwaliteiten die daarvoor essentieel zijn. Deze competenties moeten worden aangemoedigd en gecultiveerd door verschillende instituties, want: een nieuwe culturele burger wordt niet geboren maar gecreëerd. De 'tien geboden' van het Nieuw Cultureel Burgerschap zijn:

- 1 Authenticiteit, echtheid en zelfbeschikking
- 2 Nieuwsgierigheid: openheid en bereidheid te veranderen
- 3 Interne discipline en doorzettingsvermogen
- 4 Ontplooiing en stimulering van individuele passies
- 5 Communicatieve vaardigheden
- 6 Tijdsbesef
- 7 Mondigheid
- 8 Je kunnen losmaken van je situatie
- 9 Loyaliteit aan jezelf én aan je omgeving
- 10 Genuanceerd kunnen denken

Deze 'tien geboden' van het nieuwe culturele burgerschap geven een nieuwe vertrouwensbasis aan mensen omdat ze voorzien in instrumenten die sociale binding met anderen bewerkstelligen. Als we ons deze competenties eigen maken, zullen we elkaar weer kunnen vinden, in gedeelde nieuwe waarden, in een gezamenlijke canon. Want nu er is geen collectief geheugen, geen collectieve geschiedenis. Deze competenties kunnen toenadering tussen burgers stimuleren, zodat we ons weer tot elkaar kunnen verhouden als betrokken burgers van één dynamische maatschappij. Laat daarbij gezegd zijn dat competenties even dynamisch zijn als de samenleving waarin we leven en dat de dialoog nooit klaar is en altijd geboden blijft.

Art

Stichting InterArt
Postbus 81
6800 AB Arnhem
T 026 351 88 75
F 026 44 61 184
E info@stichtinginterart.nl